

mierzone osobom, które w latach 1944–1956 publicznie oskarżały władze ZSRR o dokonanie zbrodni katyńskiej.

Całe opracowanie uzupełniają indeksy, osobowy i nazw geograficznych, oraz streszczenia w językach: angielskim, niemieckim, rosyjskim, polskim.

Wiesława Duży (Toruń)

Tomasz S. Ceran, „Szmalcówka”. Historia niemieckiego obozu w Toruniu (1940–1943) na tle ideologii nazistowskiej, Bydgoszcz–Gdańsk 2011, ss. 167

Wydawnictwo Instytut Pamięci Narodowej przekazało do rąk czytelników opracowanie poświęcone jednemu z nazistowskich obozów przesiedleńczych, zlokalizowanemu w przedwojennej fabryce smalcu i olejów w Toruniu. Autor przypomina krótko ideologię nazistowską i symbolikę nazistowskiej swastyki, przywołując liczne relacje i wspomnienia, zarówno więźniów obozu przesiedleńczego w Toruniu, jak i załogi „Szmalcówki”, ale też innych teksty prezentujące szerszy kontekst omawianego zagadnienia.

Główną część pracy zajmują informacje dotyczące kadry obozu, jego powstania i lokalizacji. Przedstawiono szczegółowe informacje o liczbie więźniów (dane o transportach zebrano chronologicznie w tabelach, a na mapie zaznaczono obszar, z którego więźniowie trafiali do obozu), dokonywanej tam selekcji ze względu na ich narodowość, warunkach pracy i życia w „Szmalcówce” wraz z wykazem chorób, na które zapadali więźniowie i wspomnieniami o ich katowaniu przez niemiecką załogę. W historię obozu wpisują się też relacje o gestach wsparcia i pomocy udzielanej niektórym więźniom przez komendanta obozu Willy’ego Ehlertera i innych Niemców. Autor opracowania przygotował też zestawienie imienne 515 osób, które zmarły w obozie, podając ich nazwiska, daty urodzenia i śmierci oraz wiek i przyczynę zgonu.

Książka powstała na podstawie obszernej kwerendy archiwalnej; autor powołuje się też na liczne relacje i wspomnienia. Całość uzupełniają mapy i plany, indeks osób, ryciny prezentujące warunki życia w obozie, fotografie prezentujące stan obecny terenu poobozowego – tablicę i pomnik upamiętniające ofiary „Szmalców-

ki” – oraz obszerny aneks źródłowy, w którym zamieszczono dziesięć dokumentów do dziejów obozu: pismo związane z pochówkiem ośmiorga dzieci zmarłych w obozie w 1941 roku, sprawozdanie lekarza obozowego z 1942 roku, meldunek komendanta obozu o liczbie więźniów, miejscach ich pracy oraz kwalifikacjach zawodowych z 1942 roku, wyciągi z akt z 1948 roku z danymi osób, które zmarły w obozie w Toruniu, protokoły przesłuchań Jana Krygera, Marty Foksińskiej i Feliksa Gudanka, więźniów „Szmalcówki” z lat 1968–1970, przez Okręgową Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Bydgoszczy, dokument dotyczący przesiedlenia rodziny Augustyniaków z Chełmży do obozu w Toruniu, list Włodzimierza Przybylińskiego, więźnia obozu w byłej fabryce smalcu i oleju, do Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Bydgoszczy oraz powojenne wiersze innego więźnia, Henryka Włodzimierza Klimka.

Wiesława Duży (Toruń)